

Sırbistan Erken Seçimleri ve Bölgesel Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme - Pınar Yürür

17 Aralık Pazar günü Sırbistan'da erken genel seçimler ve aynı anda yerel seçimler vardı. 2022 yılı verilerine göre 6 milyon 674 bin kişi nüfusu olan Sırbistan'da 8 bin 273 sandıkta kayıtlı 6,5 milyon seçmenden yaklaşık %55.6'sı oy kullandı. Bir seçimler ülkesi haline gelen Sırbistan'da çok partili sistemin yeniden uygulamaya konulduğu 1990 yılından bu yana 10'u erken seçim olmak üzere 14 seçim yapıldı. Geçtiğimiz dört yıl içinde üçüncü kez erken seçime gidildi.

Sırbistan'daki seçimler bu ülkenin Balkanların ve dolayısıyla Avrupa'nın istikrarı

açısından kilit önemde olması dolayısıyla yakından takip edilmektedir.

Erken Seçimlerin Ardından

1 Kasım 2023 tarihinde Cumhurbaşkanı Aleksandar Vučić Ulusal Meclisi fesheden bir kararnameyi imzalayarak olağanüstü genel seçimlerin 17 Aralık'ta yapılacağını duyurmuştu. Söz konusu seçimler ve başkent Belgrad ile diğer belediyelerdeki yerel seçimlerle aynı zamana denk geldi.

2012'den bu yana iktidarda olan Cumhurbaşkanı Aleksandar Vučić'in mensubu olduğu merkez sağ parti Sırp İlerleme Partisi (SNS)'nin listesi oyların yaklaşık %47'sini alarak seçimlerden ilk sırada çıktı. Kendisini AB yanlısı olarak ifade eden muhalefet koalisyonu Sırbistan Şiddete Karşı (SPN) İttifakı ise yaklaşık %23 oranında oy aldı.

[CeSID/Ipsos'un yayımladığı sonuçlara göre](#) 250 üyeli Sırbistan Parlamentosu'nda, SNS liderliğindeki İttifak 128, SPN 65, Sırbistan Sosyalist Partisi (SPS) ise 18 milletvekili çıkardı. Diğer sandalyeler ise küçük partilerin oldu. Sonucu merakla beklenen başkent Belgrad belediye başkanlığı için Vučić'in listesi %38.9'luk oy oranı ile birinci sıraya yerleşirken muhalefet bloğu SPN %34.6 oranında oy aldı. 110 üyeli Belgrad Belediye Meclisi'nde SNS 48, SPN ise 43 sandalye çıkardı.

Sırbistan'da erken seçimlerin geride kalması ve iktidarın tekrar birinci parti çıkması suların durulacağı anlamına gelmiyor zira SPN koalisyonunun usulsüzlük iddiaları ve Cumhurbaşkanı Vučić'in tüm partilerin medyada ve seçim kampanyalarında eşit şartlarda yarışmasını engellediği, özellikle Kosova'dan çok sayıda kişiye seçimlerde oy kullanma hakkı vererek onları Sırbistan'a otobüslerle taşıdığı iddiaları ile seçimlerden çok önce başlattığı protestolar Pazar gününden bu yana artarak devam ediyor. Bu seçimlerdeki en büyük tartışma "[hayalet seçmenler](#)" olarak adlandırılan, Belgrad'da yaşamayan ancak iktidar partisi tarafından yerel seçimlerde oy kullanmak üzere kaydedilen Sırbistan ve Sırp

Cumhuriyeti vatandaşlarıydı. Muhalefet bu şekilde 40.000'den fazla oy kullanıldığını savunuyor. [Başta Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın \(AGİT\) temsilcilerinin de yer aldığı uluslararası gözlemciler seçimlerin oy satın alma" ve "sandık doldurma" da dahil olmak üzere bir dizi "usulsüzlük" nedeniyle gölgelendiğini belirtti.](#)

Nisan 2022'deki son seçimlerde SNS ve müttefikleri parlamentodaki 250 sandalyenin 120'sini kazanmış ancak parlamento çoğunluğunu kaybetmişti. Mayıs ayında ülkede yaşanan silahlı saldırıların ardından muhalefet yeni parlamento seçimleri yapılması çağrısında bulununca Vučić de Kasım ayı başında elini güçlendirmek umuduyla erken seçim kararı aldı. Vučić muhalefetin protestolarına rağmen bu seçimleri yeniden halk desteğini arkasına almak ve parlamentoda çoğunluğu ele geçirme fırsatı olarak gördüğü için rahatlamış bir lider görüntüsü çiziyor. Mayıs 2023'te SNS başkanlığından istifa etmesine ve yerine mevcut Savunma Bakanı Miloš Vučević geçmesine karşın tüm seçim kampanyasını yürüten neredeyse sadece Vučić oldu. SNS ve koalisyon ortaklarının oluşturduğu listenin adının "Aleksandar Vučić - Sırbistan durmamalı (Aleksandar Vučić - Srbija ne sme da stopen)" olması da dikkat çekici idi. Vučić'in AB ile olan ilişkilerindeki açmazlar ve özellikle Kosova ile diyalog konusunda gelen baskılar karşısında [erken seçim kararı olarak zaman kazanmaya çalıştığı](#) yorumları sıkça yapılıyordu. Nitekim Vučić'in istediği zamanı kazandığı söylenebilir. Sırbistan'da her seçim sonrası hükümetlerin kurulması haftalar sürüyor ve bu da Vučić'i çok rahatsız eden bir durum değil.

Seçimler Vučić'in SNS'sinin galip çıkmasından ziyade başka bir sürpriz sonuç ile de ilgi odağı oldu. Popülist ve farklı çıkışlarla dikkat çeken siyasetçilerin siyaset sahnesine çıkma modasına bu seçimlerde Sırbistan'da katıldı. COVID-19 pandemisi döneminde yaptığı açıklamalarla tepkileri üzerine toplayan tartışmalı doktor Branimir Nestorović liderliğinde seçimlerden sadece 45 gün önce oluşturulan "Biz, Halkın Sesi (MI)" Hareketi aldığı % 5'lik oy oranı dikkat çekti. Nestorović'in listesi 13 milletvekili kazandı.

Nestorović ülkede önemi göğüs hastalıkları uzmanlarından biri olarak kabul ediliyor. COVID-19 salgınının başlangıcında Cumhurbaşkanı Vučić ile düzenlediği

basın toplantısında COVID-19'un "[insanlık tarihinin en komik virüsü](#)" olduğunu [iddia etmesi](#) ve Sırp kadınlara İtalya'ya alışverişe gitmelerini tavsiye etmesiyle Sırbistan'da popüler olmuştu. Pandemiye göreceleştiren ve aşılamaya karşı çıkan komplo teorilerinin de destekçisiydi. Hakkında konuştuğu konular arasında paralel evrenler, kara delikler ve iddia ettiği gibi CERN tarafından kontrol edilen başka bir boyuta açılan bir portal bulunmaktadır. Nestorović ayrıca kamuoyunda sıklıkla Batı karşıtı ve Rusya yanlısı söylemleri destekliyor. Şimdi Nestorović'in muhtemel koalisyon hükümetinde yer alıp almayacağı ya da hangi görevde yer alabileceği merakla bekleniyor.

AB ile Entegrasyon Süreci, Rusya Etkisi, Kosova ve Bosna-Hersek'te Kırılgan Dengeler

Geride bırakmak üzere olduğumuz 2023 yılı Sırp hükümetini ciddi bir biçimde iç ve dış baskı altına sokan krizlere sahne oldu. Vučić 'in ekonomik anlamda attığı adımlar ve reformları ülkesine çekme başarısı halkta karşılığını bulmuş gözüküyor ancak halkta kutuplaşma ve şiddet eğilimlerinin arttığı da görülebiliyor.

Sırbistan'da geçtiğimiz Mayıs ayında düzenlenen iki silahlı saldırı olayında 10'u başkent Belgrad'da bir okulda olmak üzere 19 kişi hayatını kaybetti. Sırbistan'da bireysel silah edinme yasaları olmasına karşın Sırp hükümeti, yasada halen boşluklar olduğu ve insanların korunacaklarına dair [güvenlik güçlerine yeterince güvenmedikleri için eleştirilmektedir](#). Vučić 'in sürekli olarak insanlara Kosova ile savaşın eşiğinde olduğunu ve siyasi rakiplerinin dış çıkarlar için çalıştığı mesajını vererek [korku iklimini artırdığını, bu durumun da insanların silahlardan vazgeçmesi için yapılan kampanyaları baltaladığı belirtilmektedir](#).

Sırbistan dış politikasının öncelikli gündemi aslında Sırbistan yönetimine göre bir iç sorun olan Kosova. 2008'de tek taraflı olarak Sırbistan'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Kosova'yı Türkiye dahil 100'den fazla ülke tanımıştı. Sırp yönetimi halen Kosova'yı tanımaya yanaşmıyor ve kendi toprağı olarak kabul ediyor. Rusya, Çin ve AB üyesi 5 ülke de (İspanya, Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Romanya ve Slovakya) asıl sebep kendi iç meseleleri ile bağlantılı da

olsa Kosova'yı tanımayarak neticede Sırbistan'ı destekliyor.

Avrupa Birliği 2012'de aday ülke statüsü verdiği ve 2013'te katılım müzakerelerini başlattığı Sırbistan'dan öncelikle yolsuzluk ve organize suçun kökünü kazımasını, ekonomiyi liberalleştirmesini, basın özgürlüğü ve hukukun üstünlüğü konularında AB standartlarını yakalamasını, dış politikasını geleneksel mtdefiki Rusya'ya karşı yaptırımlar da dahil olmak üzere AB politikalarıyla uyumlu hale getirmesini bekliyor. AB yeliği yolunda kararlı adımlar ile yürümek isteyen ancak Rusya ve diğer yakın mtdefiki devletler ile bağlarını koparmak istemeyen Sırbistan zellikle Ukrayna işgalinden sonra çoğu kez AB ve Rusya arasında kalan ama iki tarafı da tatmin etmeye çalışan bir devlet görüntüsü sergiliyor. Uluslararası kamuoyunda kimi çevreler [Sırbistan'ın artık hangi tarafta olduğuna karar vermesi gerektiğini vurgularken](#) bir kısmı da bunun Sırbistan'ın çıkarları için başarılı bir [denge politikası izlediği değerlendirmesini yapıyor](#).

Aday lke statüsünde olan Sırbistan AB arabuluculuğunda Kosova ile ilişkileri normalleştirebilmek hedefi bir dizi diyalog yürütmeye devam ediyor. ABD'den de Sırbistan'a Kosova ile diyalogu artırma hatta bağımsızlığı tanıma yönünde telkinler geliyor. Sırbistan yönetimi AB ile kalıcı ilişkilerini sürdürmek için Belgrad ile Priştine arasındaki görüşmeleri kabul etmekle birlikte somut adımlar atmayı sürekli ertelıyor. Özellikle AB'nin istediği karşılıklı temsilciliklerin açılması hususunda gönülsüz davranıyor zira bunun büyük ihtimalle kamuoyunda Kosova'nın bağımsızlığının tanınması olarak algılanmasından endişe duyuyor. Böyle bir adım neticede hem partisine ve hem de gelecekte cumhurbaşkanlığı seçimlerinde kendisine oy kaybettirme potansiyeli taşıdığı için Vui Kosova ile yapılan görüşmelerde Sırbistan'ın çıkarlarını gözeterek taviz vermekten kaçınmaktadır. 23 Nisan'da Kosova'da düzenlenen ve Sırp nüfus tarafından boykot edilen yerel seçimlerin akabinde şiddet olaylarının yaşanması bölgeyi yine hareketlendirmişti. Avrupa'yı yeni bir çatışma ihtimaline karşı korku salmış dolayısıyla NATO'nun Kosova'daki yapılanması KFOR ülkede varlığını arttırmıştı.

Kosova konusunda önemli aktörlerden birisi olan Rusya Kosova'nın bağımsızlığına en başından beri karşı çıkararak ve bir gün Sırbistan tanısa bile Kosova'yı kesinlikle tanımayacağını vurgulayarak bu konuda Sırbistan'a en fazla destek veren ülke

oldu. Bu da Sırbistan kamuoyunda Rusya sempatisini arttıran nedenlerden birisidir. Belgrad'da, binlerce kişi Putin'in Rusya'nın Ukrayna'ya karşı saldırgan tavrını [destekleyen yürüyüşler düzenledi](#). Ama aynı zamanda Ukrayna'yı destekleyen protestolar da oldu. Sırbistan bir yandan Ukrayna işgaline karşı çıkarken bir yandan Moskova'ya yaptırım uygulamayı reddediyor. Rusya 2014'te Kırım'ı ilhak ettiğinde de Sırbistan Rusya'ya yaptırım uygulamayı kabul etmemiştir. Ancak Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesi gerektiği konusunda ısrarcı olmuştur. Sırbistan hükümeti iki Slav ve Ortodoks ulus arasındaki yakınlığın bozulmamasını ve başta gaz olmak üzere ticaretin aksamasını istemiyor. Vučić ısrarla ülke çıkarlarını koruduğunu ve savaşın başından beri en tarafsız kalan ülke oldukları savunmasını yapıyor. [Graz Üniversitesi Güneydoğu Avrupa çalışmaları başkanı Florian Bieber'e göre](#) " Putin, Ukrayna Savaşı'nın başlamasından sonra bile Sırbistan'da en popüler uluslararası siyasetçi olmuştur. Sırpların yüzde 84,8'i de Ukrayna'daki savaştan NATO'yu sorumlu tutuyor. Rusya yanlısı bu görüşlere rağmen Sırpların çoğu Rusya ile tam bir entegrasyon yerine Batı ve Rusya ile aralarına mesafe koymayı tercih ediyorlar".

AB, Sırbistan ve Rusya hassas çemberi altındaki diğer bir ülke Bosna-Hersek ve buradaki kırılgan yapı hala güncelliğini koruyor. Muhtemel kriz senaryolarının merkezindeki kişi Rusya'ya yakınlığı ile de bilinen 2006 yılından beri Bosnalı Sırpların siyasetini yönlendiren aktörlerin başında gelen Bosna Hersek Devlet Başkanlığı Konseyi'nin Sırp üyesi ve Bosna Sırp Cumhuriyeti (RS) lideri Milorad Dodik. Dodik'in daha önceki yıllarda sık sık bağımsızlık referandumuna gidebilecekleri söylemlerine uluslararası kamuoyu hiç yabancı değil. RS'yi Bosna Hersek'in yargı, vergi sistemi ve ortak silahlı kuvvetler gibi kilit devlet kurumlarından çıkarmak istediğini belirterek 1995'te sona eren savaş sonrası ülkedeki en ciddi siyasi krizi tetiklemişti.

En son bu yılın Eylül ayında Bosna Hersek'te yaşayan Sırp, komşu ülke Sırbistan'la birleşmek için protesto gösterisi düzenledi ve gösteride Sırbistan ve Rusya bayraklarının yanı sıra Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in resmini taşıyan pankartlar açıldı. Bu arada Dodik halen Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırganlığını açıkça desteklediği için Amerika Birleşik Devletleri'nin yaptırım listesinde bulunmakta. Ukrayna savaşı başladıktan sonra yaptığı bir açıklamada Dodik Ukrayna'daki savaşın, [RS'nin Bosna Hersek'ten "ayırılma" planlarının](#)

[ertelenmesine neden olduğunu söyledi.](#)

17 Aralık seçimlerinden sonra galibiyet konuşması yapan Cumhurbaşkanı Vučić 'in hemen yanında Dodik'in olması Sırbistan'ın gelecekte Bosna-Hersek'te Dodik'in tetikleyeceği yeni krizlerde nasıl tavır alacağını işaretlerini vermesi bakımından oldukça düşündürücü.

Galibiyet konuşması karesinde dikkat çeken bir diğer isim de Karadağ parlamentosu başkanı Andrija Mandić. Mandić, Karadağ'da yakın zamanda dağılan Rusya yanlısı Demokratik Cephe'nin lideri ve yıllardır Kosova'nın tanınmasının geri çekilmesini savunuyor ve Karadağ'ın NATO üyeliğine karşı çıkıyor.

Belgrad, Sırbistan dışındaki Sırlara verdiği desteğin bir parçası olarak Dodik ve Mandić'in güçlerini siyasi ve mali açıdan desteklemesi Batının tepkisini çekiyor. Sırbistan'ın Sırp vatandaşlar üzerinden bölge istikrarını tehlikeye sokacak adımlar atması durumunda ABD ve AB'nin [Kosova ve Bosna-Hersek'in NATO'ya üyeliğini](#) gündeme almaları kaçınılmaz olabilir.

Sırbistan'ın en önemli komşusu Hırvatistan'da da Sırbistan'daki seçimler yakından takip edildi. Zagreb Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Profesörü ve Uluslararası İlişkiler ve Sürdürülebilir Kalkınma Merkez Ofisi Başkanı [Goran Bandov](#) ile yaptığım görüşmede Bandov "Sırbistan'da seçimlerin galibinin daha seçimler başlamadan belli olduğunu, Cumhurbaşkanı Aleksandar Vučić ve partisinin, vatandaşların gerçek desteğine sahip olduğu için değil, tüm devlet aygıtı ve medyayı kontrol ettiği için kazandığını, Belgrad'da her seçimde kitlesel hile yapılmasının artık gizlenmeyen sıradan bir uygulama haline geldiğini belirtti. Tüm bunlara rağmen Sırbistan Cumhurbaşkanı Vučić ve Sırbistan İlerleme Partisinin, muhalefetin en önemli tabanı olan Belgrad Meclisi'nde şimdilik istikrarlı bir çoğunluk elde edemediğini bu yüzden netice vereceği muallak da olsa muhalefetin seçimlerin tekrarlanması için günlerdir mücadele ettiğini söyleyen Bandov "Ne yazık ki Başkan Vučić'in liderliği altında Sırbistan giderek klasik bir otoriter rejim olma yolunda hızla ilerliyor ve bu seçimler de

bunu doğruluyor” saptamasını yaptı. B

[Avrupa’da Balkanlar Politika Danışma Grubu \(BiEPAG\),’ın seçimlerden önce yayımladığı Aralık 2023 tarihli raporunda](#) Sırbistan’ın AB aday ve potansiyel aday statüsündeki 6 Batı Balkan ülkesi arasında demokrasinin tüm ölçütlerinde en keskin düşüşün yaşandığı ülke olduğu değerlendirildi. Raporda sık sık Belgrad’a giden Dodik Cumhurbaşkanı Vučić’i ve SNS idaresindeki Sırbistan’ın özellikle son on yılda yolsuzluklara, istikrarsızlıklarla dolu bir erozyona uğradığı ve muhalefetin varlığına rağmen otoriterleşmenin giderek sağlamlaştığı ifade ediliyor.

Tüm bu saptamaların yanında aslında çok da azımsanmayacak miktarda oy alan SPN koalisyonunun son 10 yıldır ilk kez Sırbistan’da gerçek bir alternatifi temsil edebilecek güçlü bir görece yada daha demokratik ve AB yanlısı muhalefetin olacağı anlamına geldiğini de göz ardı etmemek gerekir. İleri aşamada koalisyon dağılmadığı ve ciddi çalıştığı takdirde mevcut hükümet üzerinde etkili olabilir. Aslında Sırbistan’da AB üyeliği, Kosova hassasiyeti ve ülkede şiddetin önlenmesi gibi hem hükümetin hem muhalefetin ortak düşündüğü ve birlikte çalışabileceği konular var. Sırbistan yönetimi seçimlerde parlamentodaki çoğunluğu ele geçirmiş olmakla birlikte bunu daha fazla otoriterleşmek yerine ülke içindeki basın özgürlüğü ve hukukun üstünlüğü konularında AB standartlarını yakalamak için daha fazla çaba sarfetmekte kullanabilir. Dış politikada diğer komşuları ile olduğu gibi Kosova ve Bosna-Hersek’in iç politikalarına karışmayan ve mevcut iktidarlarına saygı gösteren bir dış politika izleyebilen bir Sırbistan bölgenin istikrarı için diğer ülkelerin daha fazla iş birliği yapmak isteyeceği bir ülke olma fırsatını yakalayabilir. Bu yolda en net belirleyici Cumhurbaşkanı Vučić’in tavrı olacaktır.

Doç. Dr. Pınar Yürür, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Doç. Dr. Pınar Yürür, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora eğitimlerini Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Uluslararası İlişkiler alanında Doktora derecesini 2007'de "Uluslararası toplumun Bosna-Hersek'i yeniden yapılandırma süreci ve modeli " başlıklı teziyle aldı. Temmuz-Ağustos 2019'da Birleşik Krallık Coventry Üniversitesi Güven, Barış ve Sosyal İlişkiler Merkezi'nde misafir araştırmacı olarak bulunmuştur. Çalışma alanı olan Balkanlar tarihi, Batı Balkanlar'ın AB entegrasyon süreci, Türkiye'nin Balkanlar Politikası ve Türkiye-Hırvatistan ilişkileri hakkında akademik yayınları ve kitap editörlükleri bulunmaktadır. 2023-2024 akademik yılı için halen Hırvatistan/Zagreb Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde misafir araştırmacı olarak bulunmaktadır.

Bu yazıya atıf için: Pınar Yürür, "Sırbistan Erken Seçimleri ve Bölgesel Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme", Panorama, Çevrimiçi Yayın, 27 Aralık 2023, <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/12/27/sirbistan-erken/>

Telif@*UIKPanorama*. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.